[2025] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 526: 2025 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 170

ਰਵੀ

ਬਨਾਮ

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ

(2025 ਦਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 633)

10 ਫਰਵਰੀ 2025

[ਪੰਕਜ ਮਿਥਲ* ਅਤੇ ਅਹਿਸਾਨੁੱਦੀਨ ਅਮਾਨਉੱਲਾ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਮੁੱਦਾ

ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਪਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਕਤਲ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਹੀਤਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੁੱਦਾ ਉੱਠਿਆ।

ਹੈੱਡਨੋਟਸ†

ਸਬੂਤ - ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤ - ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਬੋਝ - ਮੁਕੱਦਮਾ ਕੇਸ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਭਰਾ ਨੇ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਕਿ ਉਸਦੀ ਭੈਣ ਦਾ ਕਤਲ ਉਸਦੇ ਪਤੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦੂਜੀ ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਉਸਦੀ ਦੂਜੀ ਭੈਣ ਗੁਆਂਢੀ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਗਲਾ ਘੁੱਟ ਕੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਦੱਸਣ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਜੱਦੀ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਵੀ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਭਰਾ ਦਾ - ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਗਲਾ ਘੁੱਟ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ - ਸਹੀ:

ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ:ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ, ਉਸ ਦੀ ਭੈਣ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਚਚੇਰੇ ਭਰਾ ਨੇ ਮੁਕਰ ਗਏ ਗਵਾਹਾਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਕੋਲ ਰਸਮੀ ਗਵਾਹਾਂ, ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਡਾਕਟਰ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ - ਮੁਕਰ ਗਏ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ, ਡਾਕਟਰ ਅਤੇ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨਿਰਣਾਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ - ਹਾਲਾਤ ਨਿਰਣਾਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਬਲਕਿ ਵੱਖਰਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਜਗ੍ਹਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਰਾਏ - ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ - ਹੇਠਾਂ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 313 ਤਹਿਤ ਦਰਜ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲ ਗਈਆਂ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

---

* ਲੇਖਕ

ਰਵੀ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ

ਕੁਦਰਤੀ ਮੌਤ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਚਿਰਕਾਲੀਨ ਤਪਦਿਕ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਸੀ - ਇਹ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਜਾਂਚ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ - ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸਬੂਤ ਦੋ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਲਾਭ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ - ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦਸ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਲਈ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ - ਪੀਨਲ ਕੋਡ, 1860 - ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 – ਧਾਰਾ 106 – ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ, 1973 – ਧਾਰਾ 313। (ਪਾਰਸ 17, 19, 24-27)

ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

ਸ਼ਰਦ ਬਿਰਧੀਚੰਦ ਸਰਦਾ ਬਨਾਮ ਸ਼ਰਦ ਬਿਰਧੀਚੰਦ ਸਰਦਾ। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ **(1984) 4 ਐਸਸੀਸੀ 116;** *ਤ੍ਰਿਮੁਖ ਮਰੋਟੀ ਕਿਰਕਾਨ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ* **(2006) 10 ਐਸਸੀਸੀ 681;** *ਅਨੀਸ ਬਨਾਮ ਅਨੀਸ ਵੀ. ਐਨਸੀਟੀ* **(2024) ਦੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਐਸਸੀਸੀ ਆਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 757 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।**

ਐਕਟਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872; ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ, 1973; ਪੀਨਲ ਕੋਡ, 1860

ਕੀਵਰਡਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਕਤਲ; ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤ; ਸਬੂਤ ਦਾ ਬੋਝ; ਗਲਾ ਘੁੱਟਣਾ; ਦੁਸ਼ਮਣ ਗਵਾਹ; ਰਸਮੀ ਗਵਾਹ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕੇਸ

ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2025 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 633 ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 23.01.2019 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ 2015 ਦੇ ਸੀ.ਆਰ.ਏ.ਡੀ ਨੰਬਰ 1650 ਵਿੱਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ

ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰੀ

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੋਨੀਆ ਮਾਥੁਰ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਰਭੀ ਭਾਰਦਵਾਜ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਧੂਮਿਤਾ ਕੇਸਾਵਨ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰੋਨਿਕਾ ਤਾਟੇਰ, ਟੀ ਮਹੀਪਾਲ, ਸੂਰਿਆ ਕਮਲ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਰਿਸ਼ਭ ਠਾਕੁਰ, ਆਦਿੱਤਿਆ ਕੌਲ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ ਵਕੀਲ।

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਭਗਤੀ ਪਸਰੀਜਾ, ਡੀ.ਏ.ਜੀ., ਕਰਨ ਸ਼ਰਮਾ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਲਈ ਐਡਵੋਕੇਟ।

ਡਿਜੀਟਲ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਰਿਪੋਰਟਾਂ

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ/ਆਦੇਸ਼

ਫੈਸਲਾ

ਪੰਕਜ ਮਿਥਲ, ਜੇ.

1. ਛੁੱਟੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਈ ਗਈ।
2. ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਰਵੀ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦੋਵਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਪਤਨੀ ਜਮਨੀ ਦਾ ਗਲਾ ਘੁੱਟ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ.
3. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਮਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖੁੱਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ *ਝੁੱਗੀ* ਬਣਾ ਕੇ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਪਤਨੀ ਜਮਨੀ, ਆਪਣੀ ਦੂਜੀ ਪਤਨੀ ਸੋਮਾ ਅਤੇ ਪਹਿਲੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਦੋ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਰੇ 10-12 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ।
4. ਇਹ ਘਟਨਾ 22.08.2014 ਦੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੇ ਕੇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਦੇ ਭਰਾ ਚੈਨਾ ਰਾਮ (ਪੀਡਬਲਯੂ-1) ਨੇ 22.08.2014 ਨੂੰ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਚੁਰੂ ਦੇ ਥਾਣਾ ਰਾਜਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਜ਼ੀਰੋ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਭੈਣ ਜਮਨੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਯਾਨੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨਾਲ ਰਈਆ ਮੰਡੀ, ਤਹਿਸੀਲ ਬਾਬਾ ਬਕਾਲਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਖੇ ਰਹਿ ਰਹੀ ਸੀ। 22.08.2014 ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਲਗਭਗ 11:00 ਵਜੇ, ਉਸਦੇ ਪਤੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦੂਜੀ ਪਤਨੀ ਸੋਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਉਸਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਦਾ ਪਤੀ ਯਾਨੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਰਈਆ ਮੰਡੀ ਤੋਂ ਟਰੱਕ 'ਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਪਿੰਡ ਗੁਜਜੂਵਾਸ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ। ਐਫਆਈਆਰ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਦੀ ਭੈਣ ਰਾਜੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਗੁਆਂਢੀ *ਝੁੱਗੀ* ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਖੁਦ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਗਲਾ ਘੁੱਟ ਕੇ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਉਸਨੂੰ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾ ਦੱਸੇ।
5. ਉਪਰੋਕਤ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ, ਖਿਲਚੀਆਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਉਥੇ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਪੰਚਨਾਮਾ ਦਾ ਮੈਮੋ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।
6. ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਦਰਜ ਪੰਚਨਾਮੇ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਿੰਡ ਰਈਆ ਮੰਡੀ, ਥਾਣਾ ਰਾਇਆ, ਤਹਿਸੀਲ ਬਾਬਾ ਬਕਾਲਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਖੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਯਾਨੀ ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਜਿੱਥੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ *ਝੁੱਗੀ* ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਕਤ ਪੰਚਨਾਮਾ, ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਸੱਟ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਗਰਦਨ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਜ਼ਖਮ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਨ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜੀਭ ਬਾਹਰ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਸੀ।

7. ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ 'ਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਰਾਏ 'ਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਲਟਕਣ ਕਾਰਨ ਸਾਹ ਘੁੱਟਣ ਨਾਲ ਹੋਈ ਅਤੇ ਗਰਦਨ 'ਤੇ ਜ਼ਖਮ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਨ।

8. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸੱਤ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਚੈਨਾ ਰਾਮ (ਪੀਡਬਲਯੂ -1) ਦਾ ਭਰਾ, ਉਸ ਦੀ ਭੈਣ ਰਾਜੋ (ਪੀਡਬਲਯੂ -2), ਉਸ ਦਾ ਚਚੇਰਾ ਭਰਾ ਦੀਪ ਚੰਦ (ਪੀਡਬਲਯੂ -3), ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਡਾਕਟਰ ਡਾ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਮੀਨਾ (ਪੀਡਬਲਯੂ -5), ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਡੀਐਸਪੀ ਬਗਲਾ ਰਾਮ (ਪੀਡਬਲਯੂ -6), ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਰਛਪਾਲ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਯੂ -4) ਅਤੇ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਯੂ -7) ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

9. ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮਾਮਲਾ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਭੈਣ, ਯਾਨੀ ਰਾਜੋ (ਪੀਡਬਲਯੂ -2) ਇੱਕ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਸਨੇ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦਿੰਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਸਿਰਫ ਗੁਆਂਢੀ *ਝੁੱਗੀ* ਦੀ ਵਸਨੀਕ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ।

10. ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ, ਯਾਨੀ ਉਸਦਾ ਪਤੀ ਉਸ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਨੂੰ ਟਰੱਕ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਚੈਨਾ ਰਾਮ ਦੇ ਭਰਾ (ਪੀਡਬਲਯੂ -1) ਦੇ ਜੱਦੀ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਰਾਜੋ ਦੀ ਭੈਣ (ਪੀਡਬਲਯੂ -2) ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਭਰਾ ਚੈਨਾ ਰਾਮ (ਪੀਡਬਲਯੂ-1) ਨੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਭੈਣ ਦਾ ਵਿਆਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਰਈਆ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ 22.08.2014 ਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਦੀ ਭੈਣ ਦੀ ਮੌਤ ਉਸਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਕਤ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਮੁਕਰਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

11. ਇੱਥੇ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਉਚਿਤ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਗਵਾਹ ਨੇ ਜ਼ੀਰੋ ਐਫਆਈਆਰ (ਐਕਸਐਚ) 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਦਸਤਖਤ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਸਨ। *ਪੀ ਡਬਲਯੂ 4/1*) ਪਰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਖਾਲੀ ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਸਨ ਅਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉੱਥੇ ਕੀ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ.

12. ਜ਼ੀਰੋ ਐਫਆਈਆਰ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਕੰਪਿਊਟਰਾਈਜ਼ਡ ਐਫਆਈਆਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਗਵਾਹ ਦੀ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ 'ਤੇ ਜ਼ੀਰੋ ਐਫਆਈਆਰ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪੰਨਿਆਂ 'ਤੇ ਸਬੰਧਤ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਸਿਰਫ ਉਸ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਹਨ।

13. ਮ੍ਰਿਤਕ ਰਾਜੋ (ਪੀਡਬਲਯੂ -2) ਦੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਵੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦੀ ਭੈਣ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪਤੀ ਯਾਨੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ ਸੀ

ਸਾਹ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀਪ ਚੰਦ (ਪੀਡਬਲਯੂ -3) ਦੇ ਚਚੇਰੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਵੀ ਮੁਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਣਜਾਣਤਾ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ 22.08.2014 ਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ ਸੀ।

14. ਉਪਰੋਕਤ ਤਿੰਨ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਮੁਕਰ ਜਾਣ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਕੋਲ ਰਸਮੀ ਗਵਾਹ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਡਾ. ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਮੀਨਾ (ਪੀਡਬਲਯੂ -5), ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਚੁਰੂ ਵਿਖੇ ਜ਼ੀਰੋ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ/ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਡੀਐਸਪੀ ਬਗਲਾ ਰਾਮ (ਪੀਡਬਲਯੂ -6), ਐਸਐਚਓ / ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਰਛਪਾਲ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਯੂ -4) ਜਿਸ ਨੇ ਰਸਮੀ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਸੀ (*ਐਕਸਐਚਪੀਡਬਲਯੂ 4/2)* ਅਤੇ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਯੂ -7) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਸੀ।

15. ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਮੀਨਾ (ਪੀਡਬਲਯੂ-5) ਨੇ ਆਪਣੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਦੀ ਮੌਤ ਲਟਕਣ ਕਾਰਨ ਸਾਹ ਘੁੱਟਣ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਉਸ ਦੀ ਗਰਦਨ 'ਤੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਤ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਤੋਂ ਦੋ ਤੋਂ ਪੰਜ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ ਹੋਵੇ। ਉਲਟ-ਪੜਤਾਲ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਗਵਾਹ ਨੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਾਹ ਘੁੱਟਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਚਿਰਕਾਲੀਨ ਤਪਦਿਕ ਦੇ ਕਾਰਨ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗਰਦਨ 'ਤੇ ਜ਼ਖਮ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਦੀ ਦਿੱਖ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਦੀ ਇੱਕ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਜਗ੍ਹਾ ਦੀ ਲੰਬੀ ਯਾਤਰਾ ਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪੀਡਬਲਯੂ -5 ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਗਵਾਹੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਲਟਕਣ ਜਾਂ ਗਲਾ ਘੁੱਟਣ ਕਾਰਨ ਸਾਹ ਘੁੱਟਣ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੌਤ ਚਿਰਕਾਲੀਨ ਤਪਦਿਕ ਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਗਰਦਨ 'ਤੇ ਜ਼ਖਮ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲੰਬੀ ਯਾਤਰਾ ਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ ਲਟਕਣ ਜਾਂ ਗਲਾ ਘੁੱਟਣ ਕਾਰਨ।

16. ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਯੂ -7) ਨੇ ਸਿਰਫ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਖੁਲਾਸੇ 'ਤੇ, ਉਸਨੇ ਰੱਸੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜੋ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਲਈ ਵਰਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਲਟ-ਪੜਤਾਲ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਰੱਸੀਆਂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਉਪਲਬਧ ਸਨ।

17. ਹੁਣ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਮੁਕਰ ਗਏ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਜੋ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਬੂਤ ਬਚੇ ਹਨ ਉਹ ਹੈ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਡਾਕਟਰ (ਪੀਡਬਲਯੂ -5) ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇੰਸਪੈਕਟਰ (ਪੀਡਬਲਯੂ -7) ਦਾ। ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ, ਜੇ ਇਕੱਠੇ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਹ ਹੀ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਲਟਕਣ ਕਾਰਨ ਸਾਹ ਘੁੱਟਣਾ ਦੱਸਿਆ

ਗਰਦਨ 'ਤੇ ਪਰ ਉਲਟ-ਪੜਤਾਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਲੰਬੀ ਯਾਤਰਾ ਕਾਰਨ ਜ਼ਖਮ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਚਿਰਕਾਲੀਨ ਤਪਦਿਕ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਉਸ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨਿਰਣਾਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ. ਇੰਸਪੈਕਟਰ (ਪੀਡਬਲਯੂ -7) ਦੇ ਸਬੂਤ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰੱਸੀ ਉਹੀ ਰੱਸੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਰੱਸੀਆਂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਉਪਲਬਧ ਸਨ। ਉਸ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦਾ।

18. **ਸ਼ਰਦ ਬਿਰਧੀਚੰਦ ਸਰਦਾ ਬਨਾਮ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕੇਸ ਵਿੱਚ। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ** [1] ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੰਜ ਸੁਨਹਿਰੀ ਸਿਧਾਂਤ, ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ *ਪੰਚਸ਼ੀਲ* ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ, ਅਰਥਾਤ, (i) ਉਹ ਹਾਲਾਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; (ii) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਤੱਥ ਅਪਰਾਧ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਲਪਨਾ 'ਤੇ ਸਮਝਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਸਿਵਾਏ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ; (iii) ਹਾਲਾਤ ਨਿਰਣਾਇਕ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਰੁਝਾਨ ਦੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ; (iv) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰ ਸੰਭਵ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ (v) ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਇੰਨੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਨਿਰਦੋਸ਼ਤਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਸਿੱਟੇ ਲਈ ਕੋਈ ਵਾਜਬ ਆਧਾਰ ਨਾ ਛੱਡੇ ਅਤੇ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕੰਮ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ.

19. ਜੇ ਅਸੀਂ ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਇਸ ਕੇਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਨਿਰਣਾਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਬਲਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਰਾਏ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਜਗ੍ਹਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਉਪਰੋਕਤ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

20. ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਤ੍ਰਿਮੁਖ ਮਰੋਟੀ ਕਿਰਕਾਨ ਬਨਾਮ **ਤ੍ਰਿਮੁਖ ਮਰੋਤੀ ਕਿਰਕਾਨ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ,** [2] ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਘਰ ਦੇ ਕੈਦੀਆਂ 'ਤੇ ਜੁਰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਬਾਰੇ ਠੋਸ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇਣ ਦਾ ਬੋਝ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਕਿਹੜੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਪਰਾਧ ਅੰਦਰ ਹੋਇਆ ਸੀ

---

1 (1984) 4 ਐਸਸੀਸੀ 116

2 (2006) 10 ਐਸਸੀਸੀ 681

ਇੱਕ ਘਰ ਦੇ ਚਾਰ ਕੋਨੇ ਭਾਵ *ਝੁੱਗੀ* ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਹੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਕੀ ਹੋਇਆ ਸੀ।

21. ਉਪਰੋਕਤ ਦਲੀਲ ਕੁਝ ਤੱਥਾਂ ਵਾਲੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਅਸੀਂ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦੇਖਾਂਗੇ ਕਿ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬੋਝ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ 'ਤੇ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ 'ਤੇ ਬੋਝ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

22. **ਅਨੀਸ ਬਨਾਮ ਐਨਸੀਟੀ [3] ਦੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ** ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਨਿਯਮ ਜੋ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ 'ਤੇ ਪਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਧਿਰ ਦੀ ਅਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਸੇ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਾਰੇ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਕੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਨਿਭਾਈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਜਿਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਲਾਗੂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

23. ਉਪਰੋਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿੱਥੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਬਾਰੇ ਵਾਜਬ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਹੋਰ।

24. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ [4] ਦੀ ਧਾਰਾ 313 ਤਹਿਤ ਦਰਜ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 313 ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਕਿ ਕੀ ਉਸ ਕੋਲ ਕਹਿਣ ਲਈ ਹੋਰ ਕੁਝ ਹੈ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਦੀ ਮੌਤ ਕੁਦਰਤੀ ਮੌਤ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪੀੜਤ ਸੀ

---

3 (2024) ਐਸਸੀਸੀ ਆਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 757

4 ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ 'ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ.'

ਚਿਰਕਾਲੀਨ ਤਪਦਿਕ ਤੋਂ ਜਿਸ ਦਾ ਉਹ ਬਿਆਸ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਇਲਾਜ ਅਧੀਨ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਬਿਮਾਰੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਇਲਾਜ ਬਾਰੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਸਲ ਵਿਚ ਚਿਰਕਾਲੀਨ ਤਪਦਿਕ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਤ ਤਪਦਿਕ ਕਾਰਨ ਸਾਹ ਘੁੱਟਣ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਜਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਸੰਸਕਰਣ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸੁਤੰਤਰ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ।

25. ਇਸ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਸਮੁੱਚਤਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤ ਦੋ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਲਾਭ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ.

26. ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ 23.01.2019 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

27. ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਹਿਰਾਸਤ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਹ 05.01.2021 ਨੂੰ ਛੇ ਸਾਲ ਅਤੇ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅੱਜ ਤੱਕ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਹਿਰਾਸਤ ਤੋਂ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

28. ਵੱਖ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਸੀਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਹਾਇਤਾ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੋਨੀਆ ਮਾਥੁਰ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕੀਮਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਰਭੀ ਭਾਰਦਵਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

29. ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪੀਲ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ

ਕੇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ: ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

†*ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੈੱਡਨੋਟਸ*: ਨਿਧੀ ਜੈਨ

ਬੇਦਾਅਵਾ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ/ਨਿਆਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ/ ਨਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

Yadwinder Singh
Enrl. No. P/956/2016